Μαγικές σιωπές

Γράφει ο **ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΡΑΓΚΟΓΛΟΥ**

Μετά τον Ρομέρ, την Αν, τον Βεστφάλ, η «Πειραματική Σκηνή της «Τέχνης»» μας γνώρισε, στα τέλη του Γενάρη, με μια ακόμη εκπρόσωπο της σύγχρονης γαλλικής δραματουργίας, τη Γιασμίνα Ρεζά. Το έργο της «Σε στενό οικογενειακό κύκλο», που παίζεται αυτόν τον καιρό στο θέατρο «Αμαλία», γράφτηκε το 1987 και αποτελεί την πρώτη δοκιμή της τριανταεννιάχρονης σήμερα Ρεζά στη θεατρική γραφή.

Πρόκειται για ένα έργο χαμηλών τόνων, κάτι σαν συμφωνία για σεξτέτο, μια και όλη η πλοκή μοιράζεται στα έξι πρόσωπα του έργου. Η υπόθεση απλή: «συζητήσεις μετά από κηδεία», όπως δηλώνει ο τίτλος του πρωτοτύπου. Αφού έχουν θάψει τον πατέρα στο οικογενειακό τους κτήμα, στην εξοχή, οι δύο γιοι (Νάθαν, Αλεξ) και η κόρη (Λουίζα) περνούν λίγες ώρες με το θείο Πιέρ, τη σύζυγό του Σεσίλ και την Ελσα, πρώην ερωμένη του Αλεξ και νυν ερωμένη του Νάθαν. Προσπαθούν να διατηρήσουν την ισορροπία στις σχέσεις τους, αλλά η απουσία του πατέρα τους έχει ήδη σημαδέψει. Λέγονται πράγματα που δεν έπρεπε να ειπωθούν ή που έπρεπε να έχουν ειπωθεί από καιρό· συμβαίνουν γεγονότα που ποτέ δεν είχαν τολμήσει να φανταστούν· βγάζουν το προσωπείο του καθωσπρεπισμού και ξεσπούν ο ένας στον άλλο. Τελικά, αυτή η βίαιη εκτόνωση ηρεμεί τα πάθη· η ζωή συνεχίζεται και χωρίς τον πατέρα.

Η Ρεζά ανέπτυξε το θέμα της με μοναδική μαεστρία. Απέφυγε τους σκοπέλους της φιλοσοφικής φλυαρίας και της κραυγαλέας υστερίας. Καθημερινές κουβέντες, για τη φύση, τον ασυνήθιστα ζεστό Νοέμβρη, το μαγείρεμα του θραστού κρέατος παρεμβάλλονται διαρκώς στην εξέλιξη των εσωτερικών και εξωτερικών συγκρούσεων των ηρώων. Ετσι, δημιουργείται η εντύπωση της απλής απεικόνισης της ζωής: Τίποτε το πλαστό, τίποτε το ψεύτικο. Ωστόσο, κάθε λέξη είναι επιλεγμένη με ιδιαίτερη ακρίβεια. Νιώθει ο θεατής πως, πίσω και από τα πιο ασήμαντα λεγόμενα, το κάθε πρόσωπο επιχειρεί να κατανοήσει τις αντιδράσεις, τις επιθυμίες, τις σκέψεις των άλλων.

Αυτόν τον υπαινικτικό και αφαιρετικό λόγο αξιοποίησε με τρόπο θαυμαστό ο σκηνοθέτης της παράστασης, ο Ανδρέας Βουτσινάς. Στηρίχθηκε στο μεγάλο προσόν του έργου, τις ανθρώπινες σχέσεις, και, δούλεψε συστηματικά, λέξη – λέξη, κάθε βλέμμα, κάθε σιωπή, κάθε αδιόρατη κίνηση, που θα τόνιζε περισσότερο το λόγο και θα διασαφήνιζε τη συμπεριφορά των προσώπων. Μπορεί να ισχυριστεί κανείς πως, την παράσταση της «Πειραματικής Σκηνής», οι σιωπές είναι πιο εύγλωττες από τα λόγια. Αυτές οι μαγικές παύσεις δεν αποτελούν στοιχείο ενός ξεπερασμένου θεατρικού νατουραλισμού, που θα μπορούσε να καταστήσει την παράσταση μακρόσυρτη, άρρυθμη, άνιαρή. Αντίθετα, φωτίζουν την ψυχοσύνθεση των ηρώων και πλουτίζουν τη σκηνική δράση με ποικιλία ψυχολογικών αποχρώσεων. Με αυτόν τον τρόπο, το ασήμαντο καθίσταται σημαντικό, το απλοϊκό σύνθετο, το ειδικό γενικό, το καθημερινό μοναδικό. Ο θάνατος του πατέρα είναι το ρίξιμο του τοίχου, πίσω από τον οποίο κρύβονται αδυναμίες και πάθοι· είναι η κρίσιμη στιγμή κατά την οποία όλοι θα πρέπει να αποφασίσουν τι θέλουν, ποιοί πραγματικά είναι. Και αυτήν τη στιγμή ο Βουτσινάς την περιέγραψε με ξεχωριστή ευαισθησία. Δεν είναι τυχαία, μάλιστα, η μουσική υπόκρουση, που συνοδεύει όλην την εξέλιξη του έργου· σαν να μπερδεύονται οι ήχοι του πιάνου με τους ήχους της φωνής, τη μελωδία των βλεμμάτων, την αρμονία των κινήσεων· σαν να ακούμε τη μυστική συμφωνία έξι καρδιών που πάλλονται, μπροστά στο θάνατο, με αγωνία για την προσωπική τους μοίρα.

Ο Βουτσινάς ευτύχησε να έχει το κείμενο της Ρεζά σε μια ζωντανή θεατρική μετάφραση του Κωστή Σκαλιόρα και να ντύσει τη σκηνή με το λειτουργικό σκηνικό της Τίτι Κυριακίδου και τους απαλούς φωτισμούς του Στράτου Κουτράκη. Φθινοπωρινά γήινα χρώματα δίνουν στον εξωτερικό χώρο έναν τόνο οικειότητας και ζεστασιάς, όπου η σύγκρουση υποφώσκει· περισσότερο ψυχρό σε αποχρώσεις το εσωτερικό του σπιτιού, απεικονίζει με ιδιαίτερη ακρίβεια τον τόπο της σύγκρουσης.

Για την επιτυχία της παράστασης, όμως, οι καλές ερμηνείες των ηθοποιών ήταν απαραίτητη προϋπόθεση. Και αποτελεί πλεονέκτημα το ότι και οι έξι ηθοποιοί δούλεψαν τους ρόλους τους με αξιοπρόσεκτη φροντίδα, κεντώντας λέξη – λέξη την παράσταση, κρατώντας με μέτρο τις σιωπές, χρησιμοποιώντας με μεθοδικότητα κάθε σκηνοθετική οδηγία για το βλέμμα και τη στάση του σώματος. Αξίζει να σημειωθεί πως, στην τελευταία εικόνα του έργου, στο σαλόνι του εξοχικού, αναγκάζονται και οι έξι να βρίσκονται σε έναν περιορισμένο σκηνικό χώρο, αλλά με λιτότητα στις κινήσεις γίνονται ορατοί από όλους τους θεατές, διατηρώντας παράλληλα τη φυσικότητα του σκηνικού στησίματος.

Ο Νάθαν του Πέτρου Ζηβανού και ο Αλεξ του Γιάννη Μόχλα σηματοδοτούν τους δύο πόλους της παράστασης. Ηρεμος ο πρώτος, οξύθυμος ο δεύτερος, αποτελούν τους μονομάχους που διεκδικούν μια θέση στην καρδιά της Ελσας. Το ουσιώδες, όμως, στοιχείο βρίσκεται στην εσωστρέφεια του Νάθαν, του οποίου η παρουσία και οι καλοζυγισμένες κινήσεις ηρεμούν τα, οξυμμένα πνεύματα, και στην εξωστρέφεια του Αλεξ, που με τη διαρκή υπερδιέγερσή του μοιάζει να ζητεί μια λύση στις σχέσεις του με την Ελσα και τον αδελφό του. Ο Ζηβανός και ο Μόχλας έκτισαν στέρεα δύο αντίρροπους χαρακτήρες: Τα δύο αδέλφια που προβάλλουν ως όπλα τους την ήρεμη γοητεία – ο πρώτος –, την οργισμένη φύση – ο δεύτερος.

Η Λουίζα της Κατερίνας Σιώρη επιδιώκει να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στα δύο αδέλφια. Συγκαταβατική, καταπιεσμένη, με συσσωρευμένες ανεκπλήρωτες επιθυμίες, η Λουίζα της Σιώρη στάθηκε η βραδυφλεγής βόμβα της παράστασης· η έκρηξή της στην τελευταία εικόνα αποτελεί την επανάστασή της απέναντι σε ένα στείρο καθωσπρέπει προσωπείο και, ταυτόχρονα, είναι η αρχή για την κάθαρση του τέλους. Ο Πιέρ του Δημήτρη Ναζίρη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ο στωικός θείος, που παρατηρεί τα γεγονότα, σχολιάζει, αλλά δεν αναμειγνύεται. Η αργή κίνηση του Ναζίρη και η συνεχής τοποθέτησή του μακριά από τους υπολοίπους βοηθούν στη συγκρότηση μιας εικόνας ήπιας και καλοκάγαθης.

Η Σεσίλ της Μέκης Κυριάκογλου και η Ελσα της Εφης Σταμούλη συνιστούν τους εισβολείς στο στενό οικογενειακό κύκλο· δεν είναι οι εξ αίματος συγγενείς. Η Κυριάκογλου σκιαγράφησε τη Σεσίλ με κωμικές πινελιές· πρόβαλε τον ομιλητικό τύπο της ηρωίδας, που θεωρεί ότι ένας γάμος την καθιστά αυτομάτως μέτοχο σε οικογενειακές διαμάχες. Η Σταμούλη προσέδωσε στην Ελσα την ψυχρότητα και την ταραχή της γυναίκας που από υποχρέωση βρέθηκε στη φθινοπωρινή οικογενειακή συγκέντρωση στο εξοχικό. Και οι δύο κράτησαν τις αποστάσεις τους από την παγίδα του κωμικού εντυπωσιασμού και του μελοδραματισμού της μοιραίας γυναίκας, δίνοντας στις σχέσεις περισσότερο βάθος.

Η βροχή του απόβραδου ξεπλένει όλες τις – μικρές και μεγάλες – οικογενειακές «αμαρτίες». Ο οικογενειακός κύκλος, που κινδύνεψε να διαλυθεί, ξεκινά από την αρχή τις σχέσεις του· και ο θεατής αναρωτιέται για τις δικές του σχέσεις, στο δικό του «στενό οικογενειακό κύκλο».

23/02/1994 32656
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Ο.
ΣΕ ΣΤΕΝΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΚΥΚΛΟ